

HAYVONOT OLAMINING XILMA-XILLIGI

***Latipova Xulkaroy, Yusupova Moxinabonu,
Mirzamatova Dilobar, Qosimova Mohiraxon,
Rahimova Hilola,***

*Andijon davlat pedagogika instituti
pedagogika fakulteti boshlang'ich ta'lim yo'nalishi
305- guruh talabalari*

ANNOTATSIYA

Hayvonlar dunyosi biologik xilma-xilligining muhim qismini tashkil etuvchi tirik organizmlardir. Ushbu maqolada biz hayvonot dunyosining umumiy xususiyatlarini, uning xilma-xilligi va ekotizimlardagi ahamiyatini ko'rib chiqamiz.

Kalit so'zlar: hayvon, biologik xilma-xillik, ko'p hujayralilik, organism, anatomik tuzilma, geterotrof oziqlanish, sutemizuvchilar, sudralib yuruvchilar.

АННОТАЦИЯ

Животные живые организмы, составляющие важную часть биоразнообразия животного мира. В данной статье мы рассмотрим общую характеристику животного мира, его разнообразие и значение в экосистемах.

Ключевые слова: животное, биоразнообразие, многоклеточность, организм, анатомическое строение, гетеротрофное питание, млекопитающие, рептилии.

ANNOTATION

Animals are living organisms that make up an important part of the biodiversity of the animal world. In this article, we will consider the general characteristics of the animal world, its diversity and importance in ecosystems.

Keywords: animal, biodiversity, multicellularity, organism, anatomical structure, heterotrophic nutrition, mammals, reptiles.

KIRISH. Hayvonlar, hayvonot dunyosi — organik olam sistemasidagi yirik bo'limlardan biri. Hayvonlarning bundan 1-1,5 milliard yil ilgari okean suvida mikroskopik, xlorofillsiz amyobasimon xivchinlilar shaklida paydo bo'lganligi taxmin qilinadi. Hayvonlarning eng qadimgi qazilma qoldiqlari yoshi 0,8 milliard yildan oshmaydi. Ko'p hujayrali hayvonlar — bo'shliqchlilar, chuvalchanglar, tuban bo'g'im-oyoqlilarning dastlabki qoldiqlari so'nggi kembriy qatlamlaridan boshlab (mil.dan 690-570 million yil avval) uchraydi. Kembriy davri boshlarida (mil.dan 570-490 million yil avval) tashqi mineral skeletli (chig'anoqli yoki xitinli) dengiz umurtqasizlarining ko'pchilik guruxlari (trilobitalar, jabraoyoqlilar, mollyuskalar, arxeotsiatlar) rivojlangan.

Hayvonlar — geterotrof organizmlar, ya'ni ular tayyor organik moddalar bilan oziqlanadi. Hayvonlarda metabolism faol kechishi tufayli ularning o'sishi cheklangan.

Evolyutsiya jarayonida har xil organlar funksional sistemasi: muskul, ayirish, nafas olish, qon aylanish, jinsiy va nerv sistemalarining shakllanishi hayvonlar uchun xos bo'lgan eng muhim xususiyatlardan hisoblanadi. Hayvonlar hujayrasi qattiq selluloza qobiqning bo'lishi bilan o'simliklardan farq qiladi. Biroq hayvonlar bilan o'simliklar o'rtasidagi farq nisbiy.

Hayvonlar biologik resurslarning ajralmas bir qismi bo'lib, tabiatda moddalar va energiya almashinuvida muhim rol o'ynaydi. Hayvonlar o'simliklar bilan uzviy aloqada bo'lib, geografik qobiqda kimyoviy elementlarning migrasiyada qatnashadi. Hayvonlar o'simliklar tomonidan quyosh nuri ta'sirida hosil qilgan organik moddalar va bir-birlari bilan oziqlanib, biologik hamda tabiatda moddalarning almashinuvida ishtirok etadi. Yirik mavjudotlarning bir-biri bo'lgan ozuqa aloqasi – bu energiyaning bir organizmdan ikkinchi organizmga o'tkazuvchi mexanizmdir.

Hayvonlar eukariotik organizmlar tipi animalliaga tegishli. Bu mavjudotlar harakatlanish, ko'p hujayralilik, geterotrof oziqlanish va asosan jinsiy ko'payish kabi umumiy xususiyatlarga ega. Hayvonlar turli xil anatomik tuzilmalar, yashash joylari va xatti-harakatlari bilan juda xilma-xillikni namoyish etadilar.

Hayvonlarning xususiyatlari.

1. Ko'p hujayralilik: Hayvonlar bir nechta hujayradan tashkil topgan ko'p hujayrali organizmlardir. Hujayralar turli tuzilish va funktsiyalarga ega bo'lishi mumkin, bu organizmga murakkab tuzilish beradi.

2. Harakat qilish qobiliyati: Hayvonlar odatda harakat qilish qobiliyatiga ega. Har xil turdagi hayvonlar turli xil harakat usullaridan foydalanadilar. Ba'zilar yurish, yugurish yoki suzish kabi harakatlar bilan harakat qilishadi, boshqalari esa uchish yoki emaklash kabi turli usullarni afzal ko'radilar.

3. Geterotrof oziqlanish: Hayvonlar o'zlari oziq-ovqat ishlab chiqara olmaydilar va ular tashqaridan organik moddalar olib oziqlanadilar. Ular ovqatni hazm qiladi va energiya bilan ta'minlash uchun foydalanadi. Oziq-ovqat manbalari o'simliklar, boshqa hayvonlar yoki hatto o'lik organik moddalarni o'z ichiga olishi mumkin.

Hayvonlarning xilma-xilligi. Hayvonlar aql bovar qilmaydigan xilma-xillikka ega. Dengizlarda, quruqlikda va havoda yashaydigan ko'plab hayvonlar turlari mavjud. Ular sudralib yuruvchilar, qushlar, sutemizuvchilar, baliqlar, hasharotlar va umurtqasizlar kabi turli guruhlarga bo'lingan. Har bir guruh o'ziga xos xususiyatlarga, moslashishga va yashash joylariga ega bo'lgan ko'plab turlarni o'z ichiga oladi.

Hayvonlar ekotizimlarda va tabiiy muvozanatni saqlashda muhim rol o'ynaydi. Oziq-ovqat zanjirining bir qismi sifatida ular boshqa organizmlar uchun oziq-ovqat manbalari bo'lib, o'simliklar populyatsiyasini nazorat qilishda samaralidir. Shuningdek, ba'zi hayvonlar o'simliklarni changlatish orqali o'simliklarning ko'payishiga yordam beradi.

Odamlar uchun hayvonlar ham muhimdir. Ko'pgina hayvonlar turlari oziq-ovqat, to'qimachilik, dori-darmonlar va uy hayvonlari sifatida ishlatiladi. Tabiatning bir qismi sifatida hayvonlar odamlarning hayot sifatini yaxshilaydi va iqtisodiy ahamiyatga ega.

XULOSA. Hayvonlar tabiatdagi biologik xilma-xillikning muhim qismidir. Ular ko'p hujayralilik, harakatlanish va geterotrof oziqlanish kabi xususiyatlarga ega. Hayvonlar xilma-xilligi va ekotizimlardagi roli bilan tabiiy dunyoning ajralmas qismidir. Ular tabiatda ham, odamlar uchun ham muhim ahamiyatga ega va ekotizimlar muvozanatini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Amirqulov N. Umumiy ekologiya. Toshkent, 2002 y.
2. Baratov P. Tabiatni muhofaza qilish. Toshkent, 1991 y.
3. To'raqulov Yo.H. va boshqalar. Umumiy biologiya. Toshkent, 1996 y.
4. Hamdamov I.H. Tabiat ilmining zamonaviy konsepsiyasi. Ma'ruza matni. Samarqand, 2000 y.
5. Matkarimov, J. S. (2024). PREZI SAYTIDA TAQDIMOT TAYYORLASHNING DASTLABKI TUSHUNCHALARIGA OID. INTERNATIONAL SCIENCES, EDUCATION AND NEW LEARNING TECHNOLOGIES, 1(12), 42-46.
6. Matkarimov, J. S. (2024). TA'LIM MASHG 'ULOTLARIDA ZAMONAVIY AXBOROT KOMMUNIKASIYA TEXNOLOGIYALARI DASTURLARINI QO 'LLASH.
7. Matkarimov, J. S. (2024). TA'LIM MASHG 'ULOTLARIDA ZAMONAVIY KOMPYUTER DASTURLARINI QO 'LLASH.
8. Solaydinovich, M. J. (2024). THE VIEWS OF UZBEK AND FOREIGN SCIENTISTS ON THE FORMATION OF NATURAL SCIENCES. Multidisciplinary and Multidimensional Journal, 3(3), 44-48.
9. www.arxiv.uz
10. www.wikipedia.org